

Slutrapport för projekt faunapassage Ulriksdal

2014-12-15. Sverker Lovén, Fiskebiolog Stockholms idrottsförvaltning (projektägare)

Bilagor:

- 6 st byggmötesprotokoll
- Förhandskopia, RAÄ 343-474-2013 rapport om byggnation av Faunapassage inkl. bygghandlingar, projektbeskrivning och konstruktionsritningar
- Miljöövervakningsprogram 2012-2015 för Igelbäcken
- Artikel från Riksmuseet
- Kopia på fakturor
- Kopia på informationsskylt
- Bilder, före, under och efter

Syfte, historik och byggnationen

Den ca en meter höga dammen i Igelbäcken vid Ulriksdals slottspark har länge varit ett vandringshinder för fiskar. Redan 2004 inleddes arbetet med att försöka bygga bort vandringshindret. Det visade sig svårt då Riksantikvarieämbetet m.fl. ansåg det besvärande för den viktiga kulturhistoriska miljön. Till slut, med Uppsalas asp-trappa som förebild, kunde gestaltningen av fiskvägen göras tillräckligt bra för att passa in i miljön.

När finansieringen var tryggad kunde bygget detaljplaneras tillsammans med att stenvälsbron restaurerades runt årsskiftet 2013-2014. Statens fastighetsverk tog via avtal med Stockholm ansvar för upphandling, byggherre och andra delar runt byggnationen. Bygget försenades och fördröjades av instabila geologiska markförhållanden och av en komplicerad och utdragen upphandling till följd av få anbud. Faunapassagen blev klar i april 2014 och trimmades in till invigningen den 16 april. Under sommaren och hösten har arbetet fortsatt att finna lämpliga flöden för faunapassagen och Statens Fastighetsverk / Kungliga Djurgårdsförvaltningen sköter den dagliga tillsynen och justeringar av flödena. Faunapassagen ägs nu av Statens Fastighetsverk.

Projektets långsiktiga effekter och miljönytta

En fiskväg med fri fiskvandring innebär att fler fiskarter kan vistas och leka i Igelbäcken. De ovanliga fiskarterna grönlång och nissöga kan vandra mellan Edsviken och bäcken. Fiskvägen i sig kommer ge ytterligare biotopyta för dessa ovanliga fiskarter. Fiskvägen öppnar möjligheten för fiskvandring till våtmarker och andra lämpliga reproduktionsområden. Fiskvägen kan också ge möjlighet till framtida satsningar på en gäddvåtmark eller för åtgärder för havsöring. Faunapassagen kommer att gynna fisken och fisket i Edsviken och samtidigt gynna grönlång, nissöga och den lokala biologiska mångfalden.

Uppföljning

Stockholms idrottsförvaltning, Friluftsenheten, Fiske har en övervakande roll för faunapassagens funktion i dialog med Statens Fastighetsverk som sköter daglig tillsyn. Staden fiskebiolog har en sådan roll för ett 50-tal vattendrag i Stockholms län. Några boende nära Ulriksdal har visat stort intresse och ger också information om funktionen.

Stockholm Vatten AB tillsätter vatten från ledningsnätet under sommaren för att upprätthålla minimiflöden. Länsstyrelsen, Solna stad, Stockholm Vatten AB, Stockholms Miljöförvaltning och Naturhistoriska Riksmuseet ansvarar för att bifogad ”Miljöövervakningsprogram 2012-

2015 för Igelbäcken” genomförs. Syftet är att följa upp åtgärder och förändringar. Det handlar om provtagning och analys av vattenkemi och vattenföring, fisk, bottenfauna samt kiselalger. Programmen skrevs före faunapassagen var byggd, det föreslås nu att låta utvärdera faunapassagen närmare i ett examens-arbete. Programmet och delavsnittet som rör fisk presenteras nedan:

Miljöövervakningsprogram 2012-2015 för Igelbäcken

För att möjliggöra ett långsiktigt användande av ekosystemtjänster som tätortens miljö och invånare gagnas av är målet att bevara och utveckla Igelbäckens ekologiska kvaliteter för ett rikt växt- och djurliv. Det är därför viktigt att långsiktigt följa upp vattenkvaliteten i bäcken, vilket också är syftet med detta miljöövervakningsprogram.

Eftersom avrinningsområdet delas av flera kommuner samt att det finns ett stort frilufts- och naturvårdsintresse kring Igelbäcken kombinerat med starkt exploateringstryck finns det anledning att ha ett samlat dokument som redovisar planerade och önskvärda miljöövervakningsaktiviteter i avrinningsområdet.

Syftet med programmet är i nuläget att ge en bild av pågående, planerad och önskvärd övervakning inklusive ansvarsförhållanden och preliminära kostnader.

Programmets övergripande mål och syfte

Målet med programmet är att bevara och utveckla Igelbäckens ekologiska kvaliteter för ett rikt växt- och djurliv och att möjliggöra ett långsiktigt användande av ekosystemtjänster som tätortens miljö och invånare gagnas av. Detta ligger i linje med både nationella, regionala och kommunala miljömål.

Syftet med miljöövervakning i Igelbäcken är att den ska ge underlag för att:

- ☐ Beskriva tillståndet i Igelbäcken.
- ☐ Upptäcka förändringar i bäcken.
- ☐ Bedöma hotbilder.
- ☐ Föreslå och fatta beslut om åtgärder.
- ☐ Följa upp genomförda åtgärder.
- ☐ Identifiera olika utsläppskällor och analysera deras påverkan.
- ☐ Följa upp miljömål eller syften med skyddade områden.

Miljöövervakningen är långsiktig. Ofta behövs mätningar över långa tidsperioder för att kunna se om en förändring orsakas av mänsklig påverkan eller är en naturlig variation.

Basprogram

- ☐ Vattenkemi: Provtagning en gång i månaden varje år på lokalen Slottsallén, Ulriksdal
- ☐ Fisk: Elfiske en gång per år på en lokal och på fyra lokaler växelvis med två lokaler per år
- ☐ Bottenfauna: Provtagning en gång per år på lokalen Ulriksdal-Sörentorp
- ☐ Kiselalger: Provtagning en gång vart tredje år på fyra lokaler

Fisk

Bakgrund: Igelbäcken har tioalet fiskarter och hör till länets fisktätaste vattendrag med en medeltäthet på mer än 150 fiskar per 100 m² av vattendragets botten på vissa lokaler.

Igelbäcken hyser Stockholms läns enda bestånd av grönling, som fram till och med år 2000 var rödlistad. Andra påträffade fiskarter är öring, gädda, abborre, mört, sutare och ruda.

Nissöga, som omfattas av EU:s Natura 2000 och är upptagen i art- och habitatdirektivet, har påträffats i mynningsområdet vid Ulriksdals slott. Den skulle sannolikt kunna vandra upp i

bäcken om dämnet vid Ulriksdal, som nu är ett vandringshinder, åtgärdas. I bäcken förekommer även signalkräfta. I *Fiskevårdsplan 2007-2010 för Stockholms län* (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2007) beskrivs fler förslag till åtgärder som skulle vara positiva för fiskfaunan i Igelbäcken.

Sedan år 2002 har årligen minst två lokaler i Igelbäcken elfiskats. En relativt obruten mätserie finns från 1999 vid lokalen Ulriksdal-Sörentorp. Elfisket har hittills utförts av Henrik C Anderson, länsfiskekonsulenten vid Länsstyrelsen i Stockholms Län, och Stefan Lundberg vid Naturhistoriska riksmuseet. Vid flera tillfällen har elfiske genomförts i samband med evenemanget "Igelbäckens dag".

Syfte: Syftet är att med hjälp av elfiske följa fiskarters förekomst och reproduktion samt att kunna avgöra om utförda åtgärder har bidragit till att uppnå mål för såväl fiskbestånden som för själva bäcken i sig.

Provtagningslokaler: Lokalen Ulriksdal-Sörentorp fiskas årligen, men för att få kunskap om tillståndet i hela bäcken fiskas växelvis på fyra lokaler, med två lokaler per år (karta och koordinater för provtagningslokaler, se bilaga 1)

Provtagningsfrekvens: En gång årligen i augusti-september på lokalen Ulriksdal-Sörentorp. På övriga lokaler minst vart vartannat år.

Metod och analys: Naturvårdsverkets Handledning för miljöövervakning ska följas. I detta fall är det undersökningstypen *Elfiske i rinnande vatten* som ska användas.

Datalagring och kvalitetssäkring: Data från elfisket ska lagras hos nationell datavärd (SLU; <http://www.slu.se/sv/fakulteter/akvatiska-resurser/databaser/elfiskeregistret/>). De kvalitetssäkringsaspekter som anges i undersökningstypen ska tillämpas.

Utvärdering och rapportering: En årlig resultatsammanställning med kommentarer tas fram av Stefan Lundberg. En större samlad utvärdering av gjorda elfisken tas fram vart sjätte år.

Ansvarig genomförare: För elfiske, analys och leverans till Svenskt Elfiskeregister (SERS), nationell datavärd, ansvarar, Naturhistoriska riksmuseet, kontakt: Stefan Lundberg.

Bilder före – efter

Bild före: *Ulriksdalsdammen mellan havet och Igelbäcken innan fiskvägen byggdes, vandringshindrets höjd är avhängt vattennivån i Edsviken, 0,3-1,3 meter.*

Grönling. Foto Bernt René Voss Grimm

Bild efter: I april 2014 var faunapassagen på plats.

Under konstruktion och uppbyggnad

Inredning med sten och grus ger biotoper för strömlevande fisk ex. grönling

Testkörning och justering av flöden och nivåer

Invigningen den 16 april 2014 samlade en hel del besökare

SLUT